

**HADIKULTÚRÁK -
AZ EURÓPAI UNIÓ ATALANTA - SZOMÁLIAI, KATONAI MŰVELETE**

**CULTURE OF WAREFARE -
THE MILITARY OPERATION ATALANTA OF THE EUROPEAN UNION IN SOMALIA**

Az Európai Unió katonai műveletei egyre inkább előtérbe kerülnek, a 2008-ban indult EUNAVFOR pedig azért egyedülálló, mert az első haditengerészeti művelet, amelyet az Európai Unió indított huszonhat ország részvételével egy négy millió négyzetkilométeres területen. A haditengerészettel rendelkező országokra jellemző anyagcentrikus hadviselés megjelenését vizsgálom ebben a cikkben az EUNAVFOR katonai műveletében a gerilla hadviselést folytató kalózok ellen. Az anyagcentrikus hadviselés anyagi- és technikai eszközök és az azt működtető személyzet felsorakoztatásán alapul, amely jelen esetben körülbelül évi nyolc millió euróba kerül. A művelet legfőbb célja, az elrettentés, a kalóz-támadások megakadályozása, a tengeri jelenléttel a terület biztonságának szavatolása; segélyszállítmányok kísérése, áthaladó hajók veszélyektől mentes forgalmának segítése, illegális halászat felszámolása.

The military operations of the European Union increasingly come to the front. The EUNAVFOR, started in year 2008 is standalone, because the first maritime operation of the European Union at an area of four million squarekilometers with participation of twenty-six countries. I examine in this article the parameters of the attrition centric culture of warfare, which is employed by countries with navy, and how it likes in EUNAVFOR against guerilla warefared pirates. Attrition centric warfare is based on financial means, equipment, and the personnel, who runs it, and in this operation annually these cost approximately eight million euros. The objective of the operation is deterrence, interference of pirate attacks, assure the territory's security with maritime attendance; escorting food and aid shipments, help the pass over of the ships without suffering any danger, elimination of illegal fishing.

BEVEZETŐ – HADIKULTÚRÁK

„A hadikultúra a hadviselést érintő katonai, szellemi és anyagi értékek azon összessége, amely az ellenség erőinek felbomlasztásának, illetve a saját csapatok megőrzésének alapirányát jelöli meg. A hadikultúra nevezhető a hadtudomány irányultságának (áramlatának), a hadsereg karakterének, de másként is.”

A hadikultúra „olyan társadalmi és katonai szellemi és anyagi alapfeltétel, adottság, amelyre ráépülnek az aktuális háború jellegéből, a haditechnika színvonalából, a hadszíntér-viszonyokból, a moráltól függő alakzatok. A harcászati szabályzatok, főleg az utóbbi függőségekből adódó elveket, szabályokat fogalmazzák meg. A hadikultúra azonban az érvényes szabályzatoknál jóval szélesebb értelmű. A hadikultúra a társadalmi élet egészét (tudomány, művészet, oktatás, gazdaság, stb.) áthatja.”

Ezek a hadikultúra fogalmak Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái című doktori értekezéséből származnak. [1] Ezen felül számos fogalom, és hadikultúra, illetve katonai kultúra felosztás is létezik, de jelen cikkben, a Kovács Jenő¹ által megteremtett mozgáscentrikus, anyagcentrikus, gerilla hadviselés hármas kategóriarendszert veszem alapul.

Az erőszak alkalmazása szempontjából a mozgáscentrikus hadikultúra a megsemmisítést, míg az anyagcentrikus és gerilla hadviselés a kifárasztást helyezi előtérbe, ami másként fogalmazva azt jelenti, hogy az első típus a direkt, a második pedig az indirekt jegyeket viseli. A szárazföldi országok a mozgáscentrikus, míg a tengeri országok (a haditenge-

¹ Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II. kötet.

VARGA Csilla

részettel és/vagy légierővel rendelkezők) főként az anyagcentrikus hadikultúrát alkalmazzák és részesítik előnyben. Jelen cikkben azt vizsgálom, hogy az Európai Unió ATALANTA hadművelete a Szomáliai partoknál mely hadikultúra jegyeit viseli magán, illetve, hogy a szemben álló kalózkodók, mely stratégiát alkalmazzák.

AZ EURÓPAI UNIÓ ATALANTA HADMŰVELETE

Az elmúlt években az Európai Unió katonai műveletei előtérbe kerültek. Az Európai Unió jelenleg négy katonai misszióban vesz részt, amelyből három² az Afrikai kontinens és ahhoz tartozó szigetvilág, egy³ pedig az Európai kontinens területén zajlik. Ezek a missziók 2004 és 2008 között indultak, így eredményük még nem értékelhető teljes mértékben, de a felhalmozott tapasztalatok elemzése már időszerű.

A Szomáliai partvidéken az ATALANTA misszió az Európai Unió első tengeri katonai művelete, amely az országba érkező segélyek (World Food Program – Világélelmelési Alap) védelmét hivatott szolgálni, de másodlagos feladatként, a világ nyersolaj szállítmányainak ezen a területen áthaladó részét is felügyeli, amellyel a globális stabilitáshoz is hozzájárul. Az Európai Unió ATALANTA, vagyis az EUNAVFOR (European Union Naval Forces, Európai Unió Haditengerészete) hadművelet előzményeként már folyt a térségben hasonló művelet, az EUMARFOR (Európai Unió Tengerészeti Erő) spanyol, francia, olasz, portugál, görög erőivel, amely az Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadásra adott választ támogatta az Indiai-óceánon. Ez a kötelék annak ellenére, hogy ideiglenes volt, és szerény képességekkel rendelkezett, nagyban hozzájárult az összeurópai haditengerészeti kötelék azon munkájához, amely a globális fenyegetések kezelését jelenti.

Az EUNAVFOR ATALANTA hadművelete az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitika (Common Foreign and Security Policy - CFSP) égisze alatt indult 2008. december 8-án, a megfelelő Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanács határozatával.

Összesen huszonhat ország vesz részt a hadműveletben. Tizenhárom Európai Unió tagállam - Spanyolország, Franciaország, Németország, Görögország, Svédország, Hollandia, Olaszország, Belgium, Egyesült Királyság, Portugália, Luxemburg, Málta és Észtország - a művelethez szükséges technikai eszközökkel, mint hajók, repülőek, űrhajók, felderítő repülőek, haditengerészeti védelmi különítmények járul hozzá, míg kilenc további Európai Unió tagállam - Ciprus, Románia, Bulgária, Szlovénia, Cseh Köztársaság, Magyarország és Lengyelország - a parancsnokság és a hadihajók személyzetéhez adja erőit. Magyarország egy fő tiszthelyettesel vesz részt a Northwoodi parancsnokság munkájában. További négy ország - az Európai Unióon kívülről (Norvégia, Horvátország, Ukrajna és Montenegró) - anyagi támogatással, további hajókkal segítik a műveletet. [2] Jelenleg az ATALANTA létszáma mintegy ezerkétszáz fő, amely a parancsnokságon, tizenhárom hadihajón, tíz fregatton, egy tengeralattjárón, illetve négy felderítő repülőgépen teljesít szolgálatot. [3] A létszám és bevetett haditechnikai eszközök spektruma a monszuntól is függ, amely a kalózkodás volumenét is befolyásolja.

AZ ANYAGCENTRIKUS HADIKULTÚRA A HADITENGERÉSZETI MŰVELETBEN

Az anyagcentrikus hadikultúra alapvető módja a védelem, amely katonai erőfölényre épül, ez azonban nem zárja ki a támadást sem. Meghatározó kritériuma a biztonság, az erőszak mérséklése vagy egyensúlyban tartása, az elfoglalt, ellenőrzött területek kézben tartása. Lényege a birtoklás, amelyet kifárasztással ér el, azaz indirekt hadviseléssel. Az ATALANTA működési területe négymillió négyzetkilométer, amely magába foglalja a Vörös-tengert, az Ádeni-öblöt és az Indiai-óceán nyugati partvidékét. A tengeri erőfölényt és birtoklást hatalmas anyagi ráfordítással, nagy anyagi értéket képviselő haderőnem igénybe vételével valósítja meg az Európai Unió ezen a nagy területen.

² EU SSR Guinea Bissau – Bissau Guinea, EUSEC RD Congo - Kongó, EUNAVFOR Atalanta – Szomália,

³ EUFOR ALTHEA BiH – Bosznia és Hercegovina

VARGA Csilla

A művelet költsége évente nyolc millió euró körül van (2010-ben 8,4 millió, 2011-ben 7,8 millió). Ezt a költségvetési összeget a tagállamok adják össze, bruttó hazai termékük arányához viszonyítva, amely fedezi a Northwoodban működő parancsnokság és a hadműveleti parancsnokság költségeit a műveleti területen. [4]

A megközelítőleg 1200 fős létszám és felsorakoztatott haditechnikai eszközök, mind ezt hivatottak szolgálni. A tengeri jelenlét egyébként az előretolt jelenlét, az erőfölény, a tenger birtoklásának kifejezője, amely azonban igen költséges, hiszen a folyamatos jelenléthez az eszközöket üzemanyaggal, alkatrészsel, a személyzetet élelmiszerrel kell ellátni, biztosítani számukra a váltást, pihentetést, orvosi ellátást, és mindezt megelőzően a megfelelő felkészítést és kiképzést. A feladat elsősorban az élelmiszerszállítványok, adományok védelmére, az áthaladó kereskedelmi hajók biztonságának szavatolására, illetve a kalóztámadások megakadályozására irányul. A haditengerészeti erő felhatalmazása és felkészítése is ezekre a feladatokra irányul. A részt vevő katonai erő a kalózkodás, fegyveres rablás vádja esetén, vagy annak gyanúja esetén letartóztatást, nyomozást is kezdeményezhet. Az Európai Unió biztonsági- és védelempolitikai együttműködés részeként, az Európai Unió Tanácsa által meghatározott törvényi előírások mellett, a Nemzetközi Tengerjogi és az Egyesült Nemzetek Szervezete mandátumának előírásait is betartva hajtja végre tevékenységét.

Nagy (leginkább a földrajzi kiterjedésében) és elhúzódó műveletről (jelenleg 2012-ig meghosszabbították a fenntartását) lévén szó, az indirekt jelleg érvényesül az EUNAVFOR-ban. Lényegében egy kifárasztó hadászatról van szó, ahol a szemben álló, leginkább gerilla-hadviselést folytató, de azt a mozgáscentrikus elemekkel is variáló ellenfél elrettentése a cél. Az elrettentés azt jelenti, hogy pusztán a jelenléttel a haditengerészeti erő a térségben kalóztevékenységre készülő erőket a szándékuktól eltérítse, vagy a cselekmény végrehajtásában azokat megakadályozza.

A katonai célok mellett fontos politikai iránya is, ahol a civil-katonai együttműködési (Civil-Military Co-operation - CIMIC)⁴ lehetőségek megteremtése és használata egyre fontosabb szerepet kap. Alapvetően a CIMIC a haditengerészeti műveletekben ez idáig alulreprezentált szerephez jutott, annak ellenére, hogy más műveletekben, mind az Európai Unió, mind az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization - NATO) fejleszti ezt a területet. A CIMIC tevékenység és képesség területén jól körülhatárolt a NATO-ban, kialakulóban van, de még nem rendelkezik önálló doktrínával az Európai Unióban, illetve a haditengerészeti haderőnemre szabott része teljes egészében hiányzik. [5] Az Európai Unió a CIMIC mellett inkább a Civil-Katonai Koordináció területét hangsúlyozza. Ennek ellenére a CIMIC tengeri közegre szabott szabályzatának kidolgozása időszerű, hiszen látszik, hogy kilépett, a hagyományosan szárazföldi alkalmazás kereteiből.

De hogy mennyire anyagcentrikus a hadművelet, fémjelzi az is, hogy a hajógyártásban érdekelt vállalatok és az EUNAVFOR, illetve a NATO közös találkozóit is szervezett Londonban az együttműködési lehetőségek felkutatására. Mivel a kalóztámadások súlypontja Szomália felől Tanzánia és Kenya felé mozdult el az utóbbi időben, és az ottani haditengerészeti kapacitás alacsony, ennek fejlesztésére, illetve támogatására feltétlenül szükség van. Bebizonyosodott, hogy a hajóbástya, kalóztámadás esetén a legénységnek a támadás korai szakaszában száz százalékos védelmet nyújt; golyóálló, kommunikációval és 96 órára elegendő vízkészlettel van ellátva. Ezek alkalmazását egyes kereskedelmi hajókon is sikerrel alkalmazták. [6]

AZ EUNAVFOR HADMŰVELET INCIDENSEI, ILLETVE SIKEREI

2008. év végén indult a hadművelet, miután abban az évben, több mint, száz kalóztámadás érte a körzetben a kereskedelmi és szállítóhajókat (az évi áthaladó forgalom, 30 000 hajó). [7]

A kalózok számát összesen mintegy 1000 főre teszik, a mögöttük álló támogató bázis száma azonban ismeretlen. A hadművelet a tengeri jelenlétre fókuszál, tevékenységét nem terjeszti ki a szárazföldre. S habár sikerei számosak, a szárazföldi kiterjesztés nélkül nem lehetnek teljesek. Azonban jó okok szólnak ennek elmaradása mellett is. Főként az,

⁴ CIMIC – Civil-Military Cooperation, Civil-Katonai Együttműködés

VARGA Csilla

hogy ez a művelet még mindig olcsóbb, mint működőképes állapot létrehozni a szárazföldön, illetve konszolidálni a kiváltó okokat és állapotot. Az Európai Unió legfőbb haszna nem az anyagi értékek védelme, és a konkrét kalóztámadások megakadályozása, hanem a szervezet és a művelet pozitív megítélésének elősegítése. [8]

A támadó kalózok nagy része egyébként a helyi halászból áll – ők az agytröszt, mert jó a hely- és tengerismeretük -, akiknek a megélhetése veszélybe került az idegen, orvhalászok miatt. Másik részüket a helyi haduraknak korábban szolgáló milicisták adják, akik értenek a katonai eszközökhöz. A legnagyobb hasznot azonban az áru adás-vételében részt vevő hadurak húzzák. A társadalmi háttérbasis egyébként azért mondható erősnek (amely egyébként a gerilla hadviselés ismérve), mert a nemzeti területekhez tartozó vizek védelmét, a túlhalászással (tonhal, garnélarák, homár) szembeni fellépést tűzi zászlajára, és ebben a háttértámogatásban a szomáliai diaszpórák is részt vesznek. A fegyveres (AKM gépkarabély, RPG és fél-automata pisztolyok) kalóztámadások során nemcsak hajók rakományát orozzák el, hanem magukat a hajókat, és velük együtt sok esetben a legénységet is fogva tartják. [9]

2008-as kezdete óta (2011. április 5-ig) 301 incidens történt (beleértve a megíúsult és megvalósult kalóztámadásokat is). Negyvenhárom esetben már ítéletet hoztak, és további negyvenkilenc elkövető vár ítéletre. Az elrabolt hajók száma 26, és a fogva tartott legénység száma körülbelül 582 fő (2011. március 29-ig). A sikeresen kísért hajók száma 286 (WFP⁵ és AMISOM⁶ hajókat is beleértve). [10]

ÖSSZEGZÉS

Az EUNAVFOR katonai művelet, a hadikultúrák hármass felosztását tekintve egyértelműen az anyagcentrikus jegyeket viseli magán. Indirekt, védekező, ugyanakkor a támadást sem kizáró, erődemonstráló, előretolt jelenléttel operáló, euro milliós igénylő technikai eszközparkot, állandó haditechnikai fejlesztéseket, specializált felkészítést, kiképzést igénylő személyzetet feltételező katonai művelet. A szembenálló fél gerilla- és olykor mozgáscentrikus hadviselést folytató, jó-részt irreguláris szerveződésű kalóz csoport, nagy kiterjedésű területen, nagy áthaladó forgalom mellett, amelynek biztonságát az EUNAVFOR-nak szavatolnia kell, és elhúzódó időskiban, amely az évi fenntartási költségeket is tovább növeli.

KÖVETKEZTETÉS

Az EUNAVFOR katonai művelet évi nyolc millió eurós költségeivel együtt is olcsóbb, mint egy szárazföldi művelet, amely az instabil régióban működőképes kormányokat tudna létrehozni. Igaz, így a kalóztámadások száma csökken, a támadók egy részét elfogták és elítélték, de a kalózkodás kiváltó okai nem szűnnek meg. Az Európai Unió szerepvállalása és erődemonstrálása az előírt pozitív célokat teljesíti, ugyanakkor hiányzik a hosszú távú megoldás, ha az erők a térségből távoznak, illetve például a CIMIC haditengerészeti haderőnemi doktrínája, amely a társadalmi támogatottságot és a kalózok fegyverrel való ellátását tudná érvekké és megoldást kínáló projektekkel felszámolni.

Kulcsszavak: hadikultúra, Európai Unió, anyagcentrikus, gerilla – hadviselési mód, EUNAVFOR, ATALANTA

Key words: culture of warfare, European Union, attrition centric, theory of guerilla warfare, EUNAVFOR, ATALANTA

HIVATKOZÁSOK

[1] 193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2009/forgacs_balazs.pdf

⁵ WFP – World Food Program, Világélelmészési Program

⁶ AMISOM – African Union Mission In Somalia, Afrikai Unió Szomáliai Missziója

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 4. szám

VARGA Csilla

http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34,17704,34_112981,34_112969&_dad=portal&_schema=PORTAL, letöltés ideje: 2011.03.18. 11h31

[2] <http://www.eunavfor.eu/about-us/mission/>, letöltés ideje: 2011.03.24. 12h53

[3] [http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=900&title=Az Eur%C3%B3pai Uni%C3%B3 Haditenger%C3%A9szeti Erej%C3%A9nek Atalanta-hadm%C5%B1velete](http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=900&title=Az_Eur%C3%B3pai_Uni%C3%B3_Haditenger%C3%A9szeti_Erej%C3%A9nek_Atalanta-hadm%C5%B1velete)

[4] <http://www.eunavfor.eu/about-us/mission/>, letöltés ideje: 2011.03.25. 23h43

[5] http://issuu.com/ccoe_pao/docs/cimic_messenger_01-2011, letöltés ideje: 2011. 04. 03. 15h02, p. 6.

[6] <http://www.maritimesecurity.org/Reports%20%20Regs/POLICY%20-20Piracy%20-208%20Nov%202010%20Piracy%20Mtg%20-%20ICS%20Brief.pdf>, letöltés ideje: 2011.04.04. 14h30

[7] <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1518&lang=en>, letöltés ideje: 2011.04.04. 15h11

[8] <http://www.magyardiplo.hu/archivum/2010-majus/195-a-szomaliai-kalozok->, letöltés ideje: 2011.04.04 17h11

[9] <http://www.captainsdirectory.com/index.php/captains-blog/Pirate-Attacks-Steadily-Rising.html>, letöltés ideje: 2011.04.05. 16h48

[10] <http://www.eunavfor.eu/wp-content/uploads/2010/10/2011-04-05-EUNAVFOR-Media-Brochure.pdf>, letöltés ideje: 2011.04.05 17h25

<http://www.eunavfor.eu/wp-content/uploads/2010/10/Pirated-Vessel-29.03.2011.pdf>, letöltés ideje: 2011.04.05. 12h34